

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vesihuollon tukemisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki vesihuollon tukemisesta. Lain nojalla vesihuoltotoimenpiteitä tuettaisiin myöntämällä toimenpiteen toteuttamiseen avustusta tai toteuttamalla hanke valtion työnä. Ehdotetulla lailla korvattaisiin yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annettu laki.

Uuteen lakiin koottaisiin säännökset vesihuoltotoimenpiteiden tukemisesta ottaen huomioon vesihuoltolain periaatteet ja tavoitteet sekä eri tahojen vastuut vesihuollon järjestämisessä ja hoitamisessa. Tarkoituksena on suunnata valtion tuki erityisesti alueellisen yhteistyön parantamiseen, vesihuollon

turvaamiseen erityistilanteissa, vesihuollon parantamiseen maaseutuyhdyskunnissa ja haja-asutusalueilla sekä asutuksen jätevesistä ympäristölle aiheutuvan kuormituksen vähentämiseen.

Ehdotettu uudistus on myös paljolti lainsäädäntötekniinen. Sillä yksinkertaistettaisiin lainsäädäntöä rakenteellisesti ja yhdenmukaistettaisiin tukisäännöksissä käytettyjä käsitteitä. Vesihuollon tukemisen periaatteista säädettäisiin nykyistä yhtenäisemmin.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto	3
2. Nykytila.....	3
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
Vesihuollon tukilainsäädäntö ja -käytäntö.....	3
Vesihuoltolaki	3
Valtionavustuslaki.....	4
2.2. Vesihuollon tukisäädökset eräissä maissa	4
Ruotsi.....	4
Saksa	4
Ranska	5
Yhdistynyt kuningaskunta.....	5
2.3. Nykytilan arviointi.....	6
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	6
4. Esityksen vaikutukset	7
5. Asian valmistelu	7
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	7
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	8
1. Lakiehdotuksen perustelut	8
1 luku. Yleiset säännökset	8
2 luku. Vesihuoltoavustukset.....	10
3 luku. Valtion työt.....	13
4 luku. Erinäiset säännökset ja voimaantulo.....	13
2. Tarkemmat säännökset	14
3. Voimaantulo	14
LAKIEHDOTUS.....	15
vesihuollon tukemisesta.....	15

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Vesihuoltotoimenpiteitä tuetaan valtion talousarviossa tarkoitusta varten myönnettävistä määrärahoista myöntämällä niiden toteuttamiseen avustusta taikka toteuttamalla niitä kokonaan tai osaksi valtion työnä. Tuen myöntävät alueelliset ympäristökeskukset. Tuki rahoitetaan valtion talousarviossa tarkoitusta varten myönnettävistä erityismäärärahoista sekä lisäksi työllisyysvaroista ja Euroopan yhteisön varoista.

Esityksellä yksinkertaistettaisiin vesihuoltotoimenpiteiden tukemista koskevaa lainsäädäntöä ja saatettaisiin osin vanhentunut lakiteksti vastamaan vallitsevia tukikäytäntöjä. Vesihuollon tukisäännökset koottaisiin säädettäväksi ehdotettavaan lakiin vesihuollon tukemisesta. Uudessa laissa vesihuollon tukemisen periaatteista säädettäisiin nykyistä yhtenäisemmin.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Vesihuollon tukilainsäädäntö ja -käytäntö

Yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetussa laissa (56/1980) ja sen nojalla annetussa asetuksessa (97/1995) säädetään avustusten myöntämisestä vedenhankintaa, viemärintiä ja jätevesien käsittelyä sekä sen yhteydessä syntyvän lietteen hyötykäyttöä palvelevia toimenpiteitä varten. Laissa säädetään siitä, kenelle, mihin toimenpiteisiin ja millä edellytyksillä vesihuoltoavustusta voidaan myöntää. Laissa on säännöksiä myös sellaisista tuista, joita ei enää käytännössä myönnetä. Tällaisia tukia ovat korkotukilainat ja teollisuuslaitoksille myönnettävät vesiensuojeluavustukset.

Valtion vesihuoltotöistä annetussa valtioneuvoston päätöksessä (976/1985) säädetään sellaisista vesihuollon kannalta tarpeellisista hankkeista, jotka valtio suorittaa tai suorittaa. Päätöksessä säädetään valtion vesihuoltotyön suorittamisen edellytyksistä, valtion osuudesta vesihuoltotyönä toteutettavan

hankkeen kustannuksista, työstä tehtävistä sopimuksista ja töiden käytännön toteuttamisesta.

Maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön ja työministeriön vesihuollolle myöntämä tuki oli vuonna 2002 yhteensä noin 27 miljoonaa euroa. Kansallinen tuki jakautui siten, että vesihuoltoavustuksia myönnettiin yhteensä noin 7 miljoonaa euroa ja valtion töitä tuettiin noin 13 miljoonalla eurolla. Euroopan yhteisön varoista osaksi rahoitetussa tuessa avustusten osuus on ollut jonkin verran suurempi.

Vesihuoltolaki

Vesihuoltolaki (119/2001) tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2001 ja sitä sovelletaan asutuksen sekä siihen rinnastuvan elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnan vesihuoltoon. Vesihuoltolain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, että kohtuullisin kustannuksin on saatavissa riittävästi terveydellisestä ja muutoinkin moitteetonta talousvettä sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen viemärinti.

Vastuu vesihuollon kehittämisestä on kunnalla. Kunnalle voi vesihuoltolain 6 §:n nojalla syntyä myös vesihuollon järjestämisvelvollisuus, jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelliset syyt sitä vaativat. Vastuu kiinteistön vesihuollosta on kuitenkin kiinteistön omistajalla tai haltijalla. Vesihuoltolaitos huolehtii puolestaan vesihuollosta kunnan hyväksymispäätöksen mukaisella toiminta-alueella. Toiminta-alueella oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen verkostoon, ellei kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myönnä vapautusta tästä liittämismuutoksesta.

Vesihuoltolain 18 §:n mukaisesti vesihuoltolaitoksen investoinnit ja kustannukset kateetaan ensisijaisesti asiakkailta perittävillä maksuilla. Koska maksujen tulisi kuitenkin olla kohtuulliset ja tasapuoliset, on rahoitustuki eräissä tapauksissa perusteltua tästä kustannusten kattamisen periaatteesta huolimatta. Lain 18 §:n 3 momentin mukaan vesihuoltoa voidaan tukea kunnan, valtion ja Euroo-

pan yhteisön varoista, ja tuki on otettava huomioon maksuissa.

Valtionavustuslaki

Valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään yleisesti niistä perusteista ja menettelyistä, joita noudatetaan myönnettäessä harkinnanvaraisia valtionavustuksia. Laissa säädetään muun muassa valtionavustusten myöntämisen yleisistä perusteista, hakemis- ja myöntämismenettelystä, avustusten käytön valvonnasta, palauttamisesta ja takaisinperinnästä seuraamuksineen sekä muutoksenhausta.

Valtionavustuslakia sovelletaan yleislakina valtionavustukseen, jos muussa laissa ei toisin säädetä. Valtionavustuslaki täydentää siten tarvittavilta osin myös yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain ja asetuksen säännöksiä. Valtionavustuslakia ei kuitenkaan voida soveltaa valtion vesihuoltotoihin.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta totesi hallituksen esityksestä valtionavustuslaiksi antamassaan mietinnössä (VaVM 9/2001 vp), että annettavan erityislainsäädännön tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaista valtionavustuslain säännösten kanssa ja valtionavustuslain kanssa päällekkäisiä säännöksiä on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä välttämään.

2.2. Vesihuollon tukisäädökset eräissä maissa

Ruotsi

Ruotsissa on 289 kuntaa. Niiden vesihuollosta vastaa noin 2000 vesilaitosta ja noin 2000 viemärlaitosta. Vesi- ja viemärlaitoslain, Lag (1979:244) om allmänna vatten och avloppsanläggningar, 2 §:n mukaan kunta vastaa vesihuollon järjestämisestä alueellaan. Laissa ei ole otettu kantaa tämän velvollisuuden toteuttamistapaan, joten kunta voi itse valita toiminnan harjoittamisen muodon ja rahoitusperustan.

Ruotsi on uudistamassa vesihuoltolainsäädäntöään. Tarkoituksena on laatia kokonaan uusi vesihuoltolaki, joka korvaisi nykyisen vesi- ja viemärlaitoslain. Uudistusta valmis-

televalle työryhmälle annettu määräaika päättyy toukokuussa 2004.

Ruotsissa ei ole yleistä vesihuollon tukilainsäädäntöä. Vesihuoltolaitokset rahoittavat toimintansa liittyjiltä perittävien maksuin, jotka mitoitetaan kustannusten mukaan. Vesi- ja viemärlaitoslain 24 §:n mukaan vesihuollosta perittävät maksut eivät saa ylittää vesihuoltotoiminnasta aiheutuvia välttämättömiä kuluja. Vesihuoltolaitokset eivät siis saisi tuottaa voittoa, mikä hillitsee liiketaloudellisin perustein toimivien yritysten kiinnostusta ryhtyä harjoittamaan vesihuoltolaitostoimintaa.

Jos kunnallinen vesihuoltolaitos ei saa kattua kaikkia kustannuksiaan vesimaksuin, on loppuosa katettava kunnan talousarviosta. Kunnat voivat siis tukea vesihuoltolaitosten toimintaa budjettivaltansa puitteissa ja rahoittaa halutessaan vesihuollon kokonaankin budjettivaroista. Kunnallinen tuki tulee kyseeseen lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa laitos ei kykene suoriutumaan rahoituksesta vaikeuksista, toisin sanoen korottamatta tuntuvasti vesimaksuja. Kuntien tuen muodot voivat olla hyvin erityyppisiä mukaan lukien pääomalinat, lainatakaukset ja omat työt. Myös tuettavat hanketyypit ovat monenlaisia. Niinikään tuen määrä on kunnan omassa vapaassa harkinnassa.

Saksa

Myös Saksassa vastuu vesihuollon järjestämisestä on kunnilla. Ne voivat järjestää vesihuollon alueellaan sopivaksi katsomallaan tavalla. Saksassa on kaikkiaan 6700 vesilaitosta. Näistä 75% toimii kunnallisina laitoksina ja 25% yksityisoikeudellisina yrityksinä. Viemärlaitoksia on noin 8000. Niistä 95% on kuntien omistamia. Laitosten oikeudellisesta muodosta riippumatta niiden tulorahoituksellaan kattaa vesihuollon järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. Vedenhankinnan ja viemäroinnin rahoitusjärjestelyt poikkeavat kuitenkin toisistaan.

Saksassa ei ole liittovaltiotasosta lainsäädäntöön perustuvaa vedenhankinnan tukijärjestelmää, eikä liittovaltio tue vedenhankintaa yleisen budjettivaltansa puitteissa. Sen sijaan osavaltiot voivat kuntien tavoin tukea vedenhankintaa oman talousarvionsa

puitteissa. Jos osavaltio tukee vedenhankintaa, säädetään tuen myöntämisen edellytyksistä yksityiskohtaisesti osavaltion hallituksen päätöksellä. Tukijärjestelmät vaihtelevat kuitenkin suuresti osavaltioittain.

Useat osavaltiot eivät tue vedenhankintaa lainkaan, mutta toisaalta eräissä osavaltioissa tarkoitukseen ohjataan runsaasti varoja. Esimerkiksi Baijerissa osoitettiin osavaltion talousarviossa vuonna 2002 vedenhankinnan tukemiseen yhteensä 350 miljoonaa euroa. Tukipolitiikalla pyritään tasaamaan alueellisia eroja vesihuollon maksuissa, joten esimerkiksi vuonna 2002 yli 90 % tuesta ohjattiin maaseutumaisille kunnille.

Saksan ympäristölainsäädäntö sisältää eräänlaisen jätevesihuollon investointitukijärjestelmän. Liittovaltion jätevesimaksulain (Abwasserabgabengesetz) mukaan osavaltioiden on kerättävä jäteveden päästäjiltä jäteveden määrän ja haitallisuuden perusteella määräytyvää jätevesimaksua, josta kertyvät varat on käytettävä vesiensuojelutyöhön. Vedenhankinnan tukemiseksi ei ole vastaavaa järjestelmää.

Jätevesimaksun kantava osavaltio voi päättää avustusten jakamisperusteista. Tuettavat hankkeet voivat olla esimerkiksi jätevedenkäsittelylaitoksia, tulvasuojeluhankkeita tai tutkimushankkeita. Tyypillisin avustusmuoto on suora taloudellinen tuki, jonka suuruus vaihtelee hanketyypeittäin ja osavaltioittain. Yleensä avustus on ollut noin 30 - 50 % hankkeen kustannuksista.

Ranska

Ranskassa vesihuoltolaitosten käytettävissä olevat voimavarat vaihtelevat suuresti. Ranskassa on muutama hyvin suuri laitos, mutta keskimääräinen liittyjämäärä on vain noin 700 laitosta kohti. Vastuu vesihuollon järjestämisestä on kunnilla, mutta kaupunkimaisilla alueilla siitä käytännössä huolehtivat yksityiset yritykset.

Ranska on jaettu kuuteen vesipiiriin, jotka muodostavat vesivirastojen (agence de l'eau) hallintoalueet. Vesivirastoilla on valtuudet kerätä maksuja, joiden tulee olla suhteessa maksajan aiheuttamaan vesiviraston työn lisäykseen. Nykyään peritään kahta erityyppistä maksua: veden määrään sidottua käyttö-

maksua ja jäteveden laadusta riippuvaista päästömaksua. Vesien käyttö- ja päästömaksuilla keräämänsä rahat vesivirastojen tulee käyttää oman toimintansa rahoittamiseen sekä vesien hoidon ja vesihuollon avustamiseen. Noin viidennes vesivirastojen jaettavissa olevista varoista jaetaan vedenhankintaa edistävälle hankkeille ja loput erilaisille vesiensuojeluhankkeille. Pääpaino on ollut kuntien jätevedenpuhdistamojen tukemisessa, mutta tukea on myönnetty myös maatalouden ja teollisuuden vesiensuojeluhankkeille.

Vesipiireissä jaettavan tuen lisäksi vesihuoltoa tuetaan Ranskassa myös kansallisesti valtion vesihuoltorahaston (FNDAE eli Fonds National des Adductions d'Eau Potable) varoista. Rahaston varoista tuetaan vedenhankintaa tai viemärintiä palvelevia hankkeita pääasiassa maaseudulla vuosittain noin 145 miljoonalla eurolla.

Ympäristöministeriö on vuonna 2000 perustanut yhteistyössä FNDAE:n kanssa niin sanotun vesisolidaarisuusrahaston (Fonds National de Solidarité sur l'Eau). Molempien rahastojen varoista lähes puolet kerätään vesihuoltolaitosten asiakkailta vesimaksujen yhteydessä perittävällä maksulla, jonka suuruuden parlamentti vuosittain vahvistaa. Nykyisin maksu on 0,45 euroa kuutiometriltä. Loppuosa rahastojen varoista tulee ministeriöiden budjettivaroista.

Yhdistynyt kuningaskunta

Englannissa ja Walesissa vesihuoltolaitokset ovat vuodesta 1989 olleet yksityisessä omistuksessa toisin kuin Skotlannissa ja Pohjois-Irlannissa. Vesihuoltolaitostoiminnan harjoittaminen Englannissa ja Walesissa perustuu ympäristöministeriön myöntämiin alueellisiin lisensseihin. Toiminta on keskitettyä ja toimiluvan saaneita laitoksia on ainoastaan 26. Keskeiset toimintaa ohjaavat säädökset ovat vesiteollisuuslaki (Water Industry Act) ja vesivaralaki (Water Resources Act).

Englannissa ja Walesissa laitosten on katettava toimialueensa vesihuollosta aiheutuvat kustannukset asiakkailta perittävillä maksuilla. Yleistä yhteiskunnallista vesihuollon tukijärjestelmää ei ole. Vesihuoltolaitosten suuren koon, laajan liittyjäpohjan ja suhteellisen

lyhyen verkoston ansiosta investointien rahoittaminen vesimaksuin ei aiheuta kohtuuttomia hintojen korotuspaineita.

Maksujen kohtuullisuutta valvoo valtion vesipalveluvirasto OFWAT (Office of Water Services), joka vahvistaa vesihuoltomaksujen perusteet viideksi vuodeksi kerrallaan. Vesihuoltomaksut saavat sisältää ainoastaan kohtuullisen tuoton sijoitetulle pääomalle. Erikoispiirteenä Englannissa on, että vesimaksut eivät perinteisesti ole millään tavoin riippuneet vedenkulutuksesta. Vesimittareiden käyttöönottoa pyritään nyttemmin suosimaan.

Eräissä tilanteissa vesihuollosta aiheutuviin kustannuksiin osallistuu myös valtio. Valtio voi lain nojalla osallistua harkintansa mukaan sellaisten vesihuoltohankkeiden kustannuksiin, joissa toiminnanharjoittaja parantaa maaseutumaiden alueiden vesihuoltoa. Lisäksi valtio voi osallistua vesihuoltohankkeen rahoitukseen, jos kyse on kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi toteutettavasta hankkeesta. Ainoana EU-maana Englanti on vapauttanut vesihuoltolaitokset arvonlisäverosta.

2.3. Nykytilan arviointi

Vuonna 2001 voimaan tulleen vesihuoltolainsäädännön uudistuksen yhteydessä yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annettuun lakiin tehtiin vain välttämättömiksi katsotut vähimmäismuutokset. Tukisäännöksiä ei tarkistettu vastaamaan vesihuoltolain periaatteita ja tavoitteita eivätkä ne siten parhaalla mahdollisella tavalla edistä uudistuksen täytäntöönpanoa. Siksi tukisäännöksiä on tarpeen täsmentää uudistuksen linjauksia vastaavasti.

Yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain ja asetuksen säännökset vesihuoltoavustuksen myöntämisestä, maksamisesta ja takaisinperinnästä ovat osittain päällekkäisiä valtionavustuslain vastaavien säännösten kanssa. Asetuksen 7 §:ssä on valituskielto lain ja asetuksen nojalla annetuista viranomaispäätöksistä. Koska valituskiellosta ei voida enää perustuslain (731/1999) voimaantulon jälkeen säätää asetuksella, on valituskiellon sijasta käytännössä sovellettu valtionavustuslaissa säädettyä oi-

kaisukehotusmenettelyä.

Menettelysäännösten osalta yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain ja asetuksen tarkistaminen on siten jo perustuslain ja muun lainsäädännön kehityksen takia tarpeen. Vanhentuneita ovat säännökset tuista, joita ei enää käytännössä myönnetä.

Valtioneuvoston päätös valtion vesihuoltotoista on aikanaan annettu ilman lakiin perustuvaa valtuutussäännöstä, ja senkin saattaminen vastaamaan perustuslain vaatimuksia on siten tarpeen.

Vesihuoltoavustukset ja valtion vesihuolto-työt ovat vesihuollon tukemisen eri muotoja, joiden käyttöalat jossain määrin poikkeavat toisistaan. Tukemisen keskeiset päämäärät ovat pitkälti kuitenkin samoja, vaikka ne on nykyisissä säännöksissä ilmaistu osittain eri tavoin. Hajanainen sääntely vaikeuttaa tukemisen tarkoituksen hahmottamista ja on muutoinkin tukea myöntävien viranomaisten ja tuensaajien kannalta ongelmallista.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Ehdotetulla uudistuksella pyritään parantamaan edellytyksiä täyttää vesihuoltolainsäädännön uudistamisen tavoitteet. Valtion tukea tarvitaan erityisesti alueellisen yhteistyön parantamiseen, vesihuollon turvaamiseen erityistilanteissa sekä vesihuollon parantamiseen maaseutuyhdyskunnissa ja vesihuoltolaitosten verkostojen ulkopuolelle jäävillä haja-asutusalueilla samoin kuin asutuksen jätevesistä ympäristölle aiheutuvan kuormituksen vähentämiseksi.

Uuteen lakiin vesihuollon tukemisesta koottaisiin säännökset vesihuoltotoimenpiteiden tukemisesta ottaen huomioon vesihuoltolain periaatteet ja eri tahojen vastuut vesihuollon järjestämisessä ja hoitamisessa. Lain nojalla vesihuoltotoimenpiteitä tuettaisiin myöntämällä toimenpiteen toteuttamiseen avustusta tai toteuttamalla hanke valtion työnä. Ehdotetulla lailla korvattaisiin yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annettu laki, sen nojalla annettu asetus yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta sekä valtion vesihuoltotoista annettu valtioneuvoston päätös. Samalla säännök-

set vesihuoltotoimenpiteiden tukemisesta saatettaisiin avustusten osalta vastaamaan valtionavustuslain säännöksiä. Osin vanhentunut lakiteksti saatettaisiin vastaamaan valitsevia tukikäytäntöjä.

4. Esityksen vaikutukset

Ehdotetulla lailla ei olisi valtion menoja lisääviä vaikutuksia, sillä vesihuoltotoimenpiteitä tuettaisiin vastedeskin harkinnanvaraisesti valtion talousarviossa myönnettävien määrärahojen rajoissa. Nykytilaan verrattuna lain säännökset alentaisivat jonkin verran valtion tuen enimmäisosuutta yksittäisen toimenpiteen kustannuksista. Lailla ei olisi nykytilaan verrattuna välittömiä ympäristö- tai työllisyysvaikutuksia. Lain nojalla tuettavat vesihuoltotoimenpiteet sijaitsisivat yhä useammin maaseutuyhdyskunnissa ja haja-asutusalueella ja parantaisivat siten välillisesti edellytyksiä maaseudun säilyttämiselle elinvoimaisena.

5. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Luonnoksesta hallituksen esitykseksi pyydettiin lausunnot oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöltä, työministeriöltä, ympäristöminis-

teriöltä, Suomen ympäristökeskukselta, alueellisilta ympäristökeskuksilta, Suomen Kuntaliitolta, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitolta, Vesi- ja viemäri- ja viemäriyhdistykseltä, Suomen Kiinteistöliitto ry:ltä, Suomen Omakotiliitto ry:ltä ja Pellervo-Seura ry:ltä.

Kaikissa saaduissa 20 lausunnossa esitykseen suhtauduttiin yleisesti myönteisesti. Laakiehdotusta pidettiin tarpeellisenä lainsäädännön yhtenäistämiseksi ja selkeyttämiseksi. Ehdotetun lain mukaisia valtion tuen suuntaamisen painopisteitä pidettiin perusteltuina. Eräissä lausunnoissa kuitenkin pidettiin epätarkoituksenmukaisena valtion tuen enimmäisosuuden porrastamista sen mukaan, onko tuettavan toimenpiteen pääasiallinen vaikutusalue maaseudulla vai muualla. Lausuntojen perusteella mainittu porrastus poistettiin esityksestä. Myös lausunnoissa esitetyt yksityiskohtaiset huomautukset on otettu huomioon esitystä viimeisteltäessä.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy vuonna 2001 voimaan tulleen vesihuoltolainsäädännön uudistukseen. Uudistuksen yhteydessä vesihuollon tukilainsäädäntöön tehtiin vain välttämättömiksi katsotut vähimmäisvaatimukset. Tukisäännöksiä ei kuitenkaan tuolloin laajemmin tarkistettu vastaamaan uuden vesihuoltolain periaatteita ja tavoitteita.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalasta ja suhteesta valtionavustuslakiin. Myönnettäessä vesihuoltoavustusta sovellettaisiin, mitä valtionavustuksen maksamisesta, käytöstä ja takaisinperinnästä sekä valtionavustuspäätöksestä ja muutoksenhausta viranomaisen päätökseen.

Lakia sovellettaisiin myös myönnettäessä vesihuoltotoimenpiteisiin avustuksia Euroopan yhteisön rakennerahastoista tai muista Euroopan yhteisön varoista, jollei muutoin toisin säädetä. Vesihuoltotoimenpiteisiin voidaan joissakin tapauksissa myöntää avustuksia Euroopan yhteisön varoista muun muassa maaseutuelinkeinojen rahoituslain (329/1999) nojalla. Lisäksi vesihuoltotoimenpiteitä voidaan eräissä tapauksissa tukea esimerkiksi työllisyysvaroista.

2 §. *Tuen muodot.* Vesihuoltotoimenpiteitä voitaisiin lain soveltamisalan puitteissa tukea myöntämällä toimenpiteen toteuttamiseen vesihuoltoavustusta tai toteuttamalla se valtion työnä.

Valtion työssä valtio vastaa vesihuoltotoimenpiteen toteutuksesta ja osallistuu yhdessä tuensaajan kanssa kustannuksiin. Valtion vesihuoltotöistä annetusta valtioneuvoston päätöksestä poiketen valtio ei siten voisi vastata yksin toimenpiteen kustannuksista. Tarkemmin tuen osuudesta toimenpiteen kustannuksista toteutettaessa toimenpide valtion työnä säädettäisiin 12 §:ssä.

Valtion työnä toteutettavia toimenpiteitä voisivat olla lähinnä vesilaitoksen syöttövesijohdon, kahden vesilaitoksen välisen yhdysesijohdon sekä haja-asutusta palvelevan merkittävän runkovesijohdon tai jätevesien keskitettyä käsittelyä ja poisjohtamista palvelevan siirto-, purku- tai kokoojaviemärin rakentaminen. Tarkoitus ei siten olisi laajentaa valtion työn muodossa tuettavien toimenpiteiden joukkoa nykyisestä.

3 §. *Tuettavat toimenpiteet ja tuensaajat.* Pykälässä säädettäisiin siitä, millaisia vesihuoltotoimenpiteitä lain nojalla voitaisiin tukea. Vesihuoltotoimenpide määriteltäisiin 1 momentissa asutuksen tai siihen rinnastuvan elinkeino- ja vapaa-ajan toiminnan vesihuoltoon palvelevaksi toimenpiteeksi vesihuoltolain 3 §:n määritelmän mukaisesti. Vesihuoltotoimenpiteillä tarkoitettaisiin siten toimenpiteitä, jotka palvelevat vedenhankintaa eli veden johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi sekä jäteveden poisjohtamista ja käsittelyä. Jäteveden käsittely kattaisi myös sen yhteydessä syntyvän lietteen käsittelyn ja hyväksikäytön, joita palveleville toimenpiteille on jo yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain nojalla voitu myöntää avustusta. Vesihuoltolain mukaisesta vesihuollon määritelmästä poiketen vesihuoltotoimenpiteet eivät kuitenkaan kattaisi yksinomaan huleveden ja perustusten kuivatusveden poisjohtamista ja käsittelyä palvelevia toimenpiteitä. Talousvedellä tarkoitettaisiin yhdenmukaisesti vesihuoltolain kanssa ihmisten käyttöön tarkoitettua vettä sen mukaan kuin siitä terveysuojelulaissa (763/1994) säädetään. Asutukseen rinnastuva elinkeino- ja vapaa-ajantoiminta tarkoittaa samoin kuin vesihuoltolaissa sellaista elinkeino- ja vapaa-ajantoimintaa, joka talousvesihuollon tarpeiden sekä jätevesihuollolle asetettavien vaatimusten kannalta rinnastuu asutukseen. Tällaisesta elinkeinotoiminnasta on vesihuoltolain 2 §:n osalta käytetty esimerkkinä meijereitä ja teurastamoita, joiden lisäksi määritelmän piiriin voisivat kuulua ainakin maaseutuyritykset kuten karjatilat, maaseutumatkailuyritykset ja muut maatilat. Jos elinkeinotoiminta vesihuollon tarpeiden puolesta rinnastuu pikemminkin teolliseen toimintaan kuin asutukseen, sitä palvelevia vesihuoltotoimenpiteitä ei voitaisi tukea tämän lain nojalla. Tarkoitus ei siten olisi käytännössä laajentaa tuettavien toimenpiteiden joukkoa nykyisestä muutoin kuin 6 §:n perusteluissa mainittujen ensisijaisesti maatilan tuotannol-

lisiä tarpeita palvelevien vesihuoltotoimenpiteiden osalta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yleisesti tuettavista toimenpiteistä. Vesihuoltotoimenpiteitä voitaisiin siis tukea valtion varoista 2 momentissa luetelluissa tapauksissa eli haluttaessa turvata vesihuolto erityistilanteissa, aikaansaada alueellisesti tai seudullisesti tarkoituksenmukainen yhteistyö vesihuollossa tai vesihuoltolain tavoitteen mukainen vesihuolto maaseutuyhdyskunnissa ja haja-asutusalueilla taikka ehkäistä pinta- tai pohjaviesien pilaantumista tai parantaa niiden tilaa. Erityistilanteilla momentin 2 kohdassa tarkoitetaan normaaliolojen poikkeustilanteita ja valmiuslaissa (1080/1991) tarkoitettuja poikkeusoloja. Tuettavat toimenpiteet palvelisivat yleensä varautumista erityistilanteisiin. Joissakin tapauksissa tuettava toimenpide voisi olla tarpeen vasta erityistilanteen jälkeen kuten esimerkiksi jouduttaessa ottamaan kiireellisesti uusi vesilähde käyttöön vanhan vesilähteen yllättävän pilaantumisen vuoksi. Tuen perusteena voisi olla myös esimerkiksi sammutusveden hankkimisen takia tarpeellinen normaalia kalliimpi vesihuoltoratkaisu. Momentin muista kohdista poiketen 3 kohta koskisi vain maaseutuyhdyskuntia ja haja-asutusalueita, koska näillä alueilla vesihuoltolain vaatimukset täyttävän vesihuollon aikaansaamisesta usein käytännössä aiheutuu keskimääräistä suurempia kustannuksia. Maaseutuyhdyskunnilla tarkoitetaan pykälässä lähinnä kunnan keskustaajaman ulkopuolella sijaitsevia sivukyliä ja muita taajamia. Käytännössä tuettavat toimenpiteet palvelisivat usein samanaikaisesti useita eri tarkoituksia.

Sellaisista toimenpiteistä, joiden toteuttamiseen voitaisiin myöntää avustusta, mutta joita ei voitaisi toteuttaa valtion työnä, säädettäisiin 3 momentissa. Avustuksena tukea voitaisiin myöntää rakennetun kiinteistön omistajalle tai haltijalle siten kuin jäljempänä 6 §:ssä tarkemmin säädettäisiin. Kiinteistön haltijalla tarkoitettaisiin omistajan vertaista haltijaa taikka tontinvuokra- tai maanvuokrasopimuksen nojalla kiinteistöä hallitsevaa vuokramiestä vastaavasti kuin yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain 2 §:ssä. Kiinteistön omistaja tai haltija voisi siten olla myös muu kuin luon-

nollinen henkilö. Kunnille on yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain 2 §:n nojalla voitu lisäksi myöntää avustusta vesihuoltolain 5 §:ssä säädettyjen kehittämissuunnitelmien laatimista varten. Tarvetta tällaisille avustuksille ei kuitenkaan enää ole, sillä vesihuoltolain 38 §:n nojalla kuntien tulee hyväksyä vesihuollon kehittämissuunnitelmat viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2004.

4 §. *Tukemisen yleiset edellytykset.* Tukemisen yleiset edellytykset kattaisivat sekä vesihuoltoavustuksilla tuettavat että valtion työnä toteutettavat toimenpiteet. Edellytyksenä olisi 1 momentin mukaan, että toimenpiteen toteuttamista on taloudellisista, terveydellisistä, ympäristönsuojellullisista tai muista niihin verrattavista syistä pidettävä tarpeellisenä. Toimenpidettä varten olisi laadittava sen laajuus huomioon ottaen riittävä suunnitelma, jota laadittaessa on otettu huomioon kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelma ja mahdollinen alueellinen vesihuollon yleissuunnitelma. Tuettaessa ainoastaan vedenhankintaan liittyvää toimenpidettä tulisi varmistaa jätevesien käsittelyn riittävyys. Samoin tuettaessa jätevesien poisjohtamista ja käsittelyä myös vedenhankintaan liittyvät näkökohdat tulisi ottaa riittävästi huomioon. Esimerkiksi siirtoviemärin rakentamista suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon vesijohdon rakentamisen tarve. Lisäksi toimenpiteen kustannusten tulisi olla kohtuulliset sillä saavutettaviin hyötyihin verrattuna.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tuen myöntämisen edellytykseksi, että vesihuollosta perittävillä maksuilla ei katettaisi niitä kustannuksia, joita varten tukea myönnetään. Samoja kustannuksia ei vesihuoltolain 18 §:n mukaan saa kattaa sekä valtion varoilla että asiakkailta perittävillä maksuilla. Vesihuoltolain säännökset vesihuollosta perittävistä maksuista koskevat vain laissa tarkoitettuja vesihuoltolaitoksia. Myös vesihuoltolaissa tarkoitettua pienemmiltä laitoksilta on kuitenkin perusteltua edellyttää, että valtion tuen vaikutus otetaan huomioon vesihuollon maksuja määrättäessä. Taloudellisilla syillä 1 momentissa tarkoitetaan siten ensisijaisesti sitä, että investoinneista asiakkaille ja kuluttajille aiheutuvat vesimaksut tai kiinteistölle aiheutuvat kustannukset muutoin muodostui-

sivat kohtuuttomiksi. Tuki voi myös olla perusteltu esimerkiksi silloin, kun on perusteltua aikaistaa hankkeen toteuttamista tai toteuttaa se vesihuoltolaitosten yhteishankkeena, vaikka hanke näin toteutettuna olisi muita vaihtoehtoja kalliimpi.

Tuen saajalle asetettaisiin 3 momentissa myös eräitä yleisiä edellytyksiä. Vesihuoltoavustuksen saajalla tulisi olla toimenpiteen laajuus ja vaativuus huomioon ottaen edellytykset vastata toimenpiteen toteutuksesta ja toteutuksen jälkeisistä velvoitteista. Toteutettaessa toimenpide valtion työnä on yhtenä perusteena yleensä se, että tuen saajalla ei itsellään ole edellytyksiä vastata toimenpiteen toteuttamisesta. Tällöinkin tuen saajan tai sen, jolle valmistunut valtion työ luovutetaan, tulisi kyetä vastaamaan toteuttamisen jälkeisistä ylläpito- ja muista velvoitteista.

5 §. *Tukipäätös.* Alueellinen ympäristökeskus päättäisi tuen myöntämisestä ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön sille tätä varten myöntämien määrärahojen rajoissa. Tuettaessa vesihuoltotoimenpiteitä työllisyysvaroista tuen myöntämisestä päättää asianomainen työvoima- ja elinkeinokeskus, joka voi myöntää valtionavun joko suoraan hakijalle tai osoittaa valtionavun myöntämistä varten tarvittavat määrärahat alueelliselle ympäristökeskukselle. Tukipäätökseen sovellettaisiin ensisijaisesti työllisyysvarojen käyttöä koskevia säännöksiä, mutta myös tämän lain säännökset tulisi eräiden työllisyysmäärärahojen käytöstä annetun valtioneuvoston asetuksen (1345/2002) 3 §:n mukaisessa lausuntomenettelyssä soveltuvin osin ottaa huomioon. Työvoima- ja elinkeinokeskus pyytää jo nykyisin tällaisissa tapauksissa alueellisen ympäristökeskuksen lausunnon tuettavasta toimenpiteestä, ja tätä kautta kyetään varmistamaan toimenpiteen asianmukaisuus vesihuollon näkökulmasta.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin avustuspäätöksen osalta valtionavustuslain 11 §:ään, jossa on säädetty valtionavustuspäätöksen vähimmäissisällöstä. Sen lisäksi mitä valtionavustuslain 11 §:ssä säädetään avustuspäätöksen sisällöstä, tulisi avustuspäätöksessä asettaa avustuksen saajalle ehtoja hankkeen aloittamisesta, toteuttamisesta ja loppuunsaattamisesta. Erityisesti tukipäätöksen voimassaolosta olisi lähes aina tarpeen määrätä

itse päätöksessä. Näin vältettäisiin tilanteet, joissa päätöksen voimassaolo ja siten myös päätöksellä sidottujen määrärahojen käyttötarve on saattanut jäädä pitkäksiin aikaa avoimeksi.

2 luku. Vesihuoltoavustukset

6 §. *Kiinteistön omistajalle tai haltijalle myönnettävä vesihuoltoavustus.* Pykälässä säädettäisiin tukemisen edellytyksistä myönnettäessä kiinteistön omistajalle tai haltijalle vesihuoltoavustusta. Myönnettäessä avustusta kiinteistön omistajalle tai haltijalle edellytyksenä 1 momentin mukaan olisi sen lisäksi mitä 4 §:ssä säädetään, että kiinteistöä käytetään pysyväen asumiseen. Poikkeuksena pysyvän asumisen vaatimuksesta olisivat ainoastaan sellaiset kiinteistöt, joilla sijaitsee vesihuolloltaan asumiseen rinnastuva yleinen rakennus. Tällaisia 3 kohdan tarkoittamia rakennuksia voisivat olla esimerkiksi koulu tai päiväkotit. Avustusta ei sen sijaan voitaisi näin ollen myöntää vapaa-ajan käytössä olevan tai rakentamattoman kiinteistön taikka uudisrakennuksen vesihuoltoa varten.

Avustusta voitaisiin 1 momentin 2 kohdan nojalla myöntää myös asumiseen vesihuolloltaan rinnastuvaan elinkeinotoimintaan, jota harjoitetaan pysyvässä asumiskäytössä olevan kiinteistön yhteydessä. Avustusta voitaisiin näin myöntää esimerkiksi maatilan tuotannollisia tarpeita palveleville vesihuolto-toimenpiteille. Tällaisille toimenpiteille on myönnetty avustusta maatilatalouden rakentamiseksi annetun asetuksen (968/2002) nojalla vuonna 2002 alkaneen poikkeuksellisen kuivuuden vuoksi.

Vesihuoltoavustusta voitaisiin myöntää kiinteistön omistajalle tai haltijalle kiinteistön liittämiseksi vesihuoltoverkostoon. Kiinteistön liittäminen verkostoon olisi siten ensisijainen ratkaisu aina, kun se teknisesti ja taloudellisesti olisi mahdollista. Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella avustuksen myöntäminen olisi kuitenkin perusteltua vain poikkeuksellisissa tapauksissa, jos toiminta-alueella sijaitsevan kiinteistön omistajalle tai haltijalle muutoin aiheutuisi poikkeuksellisen suuret kustannukset kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta verkostoon liittämiskohtaan saakka. Poikkeuksellisen suuret

kustannukset voisivat olla seurausta esimerkiksi rakennuksen pitkästä etäisyydestä liittämissuunnitelmasta tai rakentamista vaikeuttavasta maaperästä. Toiminta-alueella kiinteistö on vesihuoltolain 10 §:n nojalla liitettävä laitoksen verkostoon, mutta tuen tarvetta harkittaessa on myös otettava huomioon, että kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää vapautuksen liittämisevelvollisuudesta.

Avustusta voitaisiin 3 momentin mukaan myöntää myös kiinteistön omistajalle tai haltijalle kiinteistön omaa vedenhankintaa tai jätevesien poisjohtamista ja käsittelyä varten, jos kiinteistön liittämiseksi vesihuoltoverkoston ei kiinteistön sijainnin vuoksi olisi edellytyksiä. Harvaan asutuilla seuduilla verkoston liittäminen ei välttämättä taloudellisista tai teknisistä syistä olisi mahdollista, ja tällöin yksittäisten kiinteistöjen vedenhankintaa voitaisiin edelleen tukea valtion varoista. Terveydellisten syiden vuoksi kiinteistön liittämisen vesijohtoverkoston voi olla huomosti perusteltua esimerkiksi silloin, kun liittymismatka on kovin pitkä suhteessa kulutettavan veden määrään ja veden laatu pitkän viipymän takia kärsisi. Kiinteistön liittäminen jätevesiviemäriin ei puolestaan ole välttämätöntä silloin, kun kiinteistön jätevesien kokoaminen ja käsittely voidaan muutoin järjestää niin, ettei niistä aiheudu terveyshaittaa tai ympäristön pilaantumista. Säännöksen nojalla voitaisiin 4 §:n mukaisten edellytysten täyttyessä avustaa esimerkiksi kiinteistön jätevesien käsittelyjärjestelmän saattamista vastaamaan talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla annetun valtioneuvoston asetuksen (542/2003) vaatimuksia.

7 §. *Hyväksyttävät kustannukset myönnettäessä vesihuoltoavustusta.* Pykälässä yksilöitäisiin ne kustannukset, joita varten laissa tarkoitettua avustusta voitaisiin myöntää. Myönnettäessä vesihuoltotoimenpiteen toteuttamiseen avustusta hyväksyttäviä kustannuksia olisivat vesihuoltotoimenpiteiden toteuttamisesta ja suunnittelusta sekä niitä palvelevista selvityksistä aiheutuneet kustannukset. Vesihuoltotoimenpiteiden toteuttamista ja suunnittelua palvelevia selvityksiä ovat muun muassa pohjavesiselvitykset sekä vesilain (264/1961), ympäristönsuojelulain

(86/2000) ja luonnonsuojelulain (1096/1996) edellyttämät arvioinnit toimenpiteen vaikutuksista. Tällaiset suunnitelmat ja selvitykset voisivat olla tarpeen myös kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelman pitämiseksi ajan tasalla. Avustusta ei 1 momentin mukaan voitaisi myöntää vesihuoltolaitteistojen ylläpidosta aiheutuneita kustannuksia varten, sillä tällaiset perusinvestoinnin jälkeen syntyvät kustannukset tulisi voida kattaa asiakkailta perittävillä maksuilla. Vesihuoltolaitteistojen ylläpidolla tarkoitetaan laitteistojen toimintakyvyn ja pääoma-arvon säilyttämiseksi tarpeellisia käyttö-, kunnossapito- ja peruskorjaustoimenpiteitä. Ylläpidon piiriin ei sen sijaan lueta sellaisia investointeja, jotka ovat tarpeen uusien vaatimusten täyttämiseksi. Tällaisia vaatimuksia voivat olla esimerkiksi kiristyneet jäteveden käsittelyvaatimukset taikka raaka- tai talousveden laatuun kohdistuvat uudet vaatimukset. Hyväksyttävien kustannusten käsitettä ei ole tarkoitus laajentaa siitä, mikä se on yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain nojalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä laitteista ja rakennelmista, jotka voisivat sisältyä tuettaviin vesihuoltotoimenpiteisiin ja joita varten avustusta siten voitaisiin myöntää. Tällaisia laitteita ja rakennelmia olisivat vesihuoltolaitokseen kuuluvat kaikki sen toimintaa varten tarpeelliset vesihuoltoverkostot, laitteet ja rakennelmat sekä lietteen käsittely- ja multautuslaitteet samoin kuin yksittäisen kiinteistön tai usean kiinteistön yhteisessä toimenpiteessä tarpeelliset laitteet sekä rakennuksen ulkopuoliset vesijohdot ja viemärit. Luettelo vastaisi yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain 3 §:n 2 momentin luetteloa. Kyseiseen 3 §:ään sisältynyttä mahdollisuutta säätää laitteista ja rakennelmista tarkemmin valtioneuvoston asetuksella ei kuitenkaan enää pidetä tarpeellisena.

8 §. *Vesihuoltoavustuksen osuus toimenpiteen kustannuksista.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niistä seikoista, jotka tulisi ottaa huomioon määriteltäessä tuen osuutta 2 ja 3 momentissa säädettävien enimmäisrajojen puitteissa. Tällaisia huomioon otettavia seikoja olisivat toimenpiteen hyödyt yleisen terveyden, turvallisuuden ja vesiensuojelun

kannalta sekä tuettavan toimenpiteen vaikutus vesihuollosta perittäviin maksuihin tai kiinteistölle aiheutuviin muihin kustannuksiin. Kiinteistölle aiheutuvat kustannukset tulisi ottaa huomioon silloin, kun kiinteistön omistajalle tai haltijalla myönnettäisiin vesihuoltoavustusta. Lisäksi toimenpiteestä yksittäiselle kiinteistölle aiheutuvat kustannukset tulisi ottaa huomioon myös laajempia toimenpiteitä tuettaessa tarkastelemalla toimenpiteen vaikutusta vesihuollosta perittäviin maksuihin.

Myönnettäessä toimenpiteen toteuttamiseen vesihuoltoavustusta pääsääntönä olisi 2 momentin mukaan, että tuen osuus toimenpiteen kustannuksista voisi olla enintään 30 prosenttia toimenpiteen hyväksyttävistä kustannuksista. Tuen osuus voisi erityisestä syystä kuitenkin olla enintään 50 prosenttia toimenpiteen kustannuksista. Momentissa säädettävät avustuksen enimmäisosuudet vastaisivat yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain 4 §:n mukaisia enimmäisosuuksia. Pykälässä tarkoitettuja erityisiä syitä voisivat olla esimerkiksi vedensaannin poikkeuksellinen vaikeus pitkien etäisyyksien tai vaikeiden maasto-olosuhteiden takia samoin kuin vesiensuojelun vuoksi jätevesien käsittelylle asetetut tavanomaista tiukemmat vaatimukset.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin vesihuoltoavustuksen ja muun tuen yhteismäärästä. Toimenpiteelle myönnettävän valtion tuen yhteismäärä ei saisi ylittää 75 prosenttia toimenpiteen hyväksyttävistä kustannuksista.

Euroopan yhteisön rakennerahastoista tai muista yhteisön varoista myönnettävän avustuksen osuus hyväksyttävistä kustannuksista määräytyisi sen perusteella, mitä niistä erikseen säädetään yhteisön säädöksissä ja niihin mahdollisesti perustuvissa kansallisissa säädöksissä, ja voisi siten poiketa 2 momentin säännöksistä.

9 §. *Avustushakemus.* Pykälässä säädettäisiin avustushakemuksen jättämisestä ja siihen liitettävistä selvityksistä. Pykälä vastaisi sisällöltään kumottavaksi ehdotetun yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun asetuksen 2 ja 3 §:ää. Vesihuoltoavustusten hakemisesta mukaan lukien hakemuksille mahdollisesti asetettavat määräajat ilmoittaisi alueellinen ympäristökeskus.

Avustukset olisivat siten jatkuvasti haettavissa, ellei asianomainen alueellinen ympäristökeskus toisin ilmoittaisi. Tarkoituksena ei kuitenkaan olisi muuttaa nykyistä käytäntöä, jonka mukaan hakemusten jättämiselle on asetettu määräpäivä lukuun ottamatta kiinteistön omistajalle tai haltijalle myönnettäviä avustuksia. Hakemus tulisi kuitenkin aina tehdä asianomaiselle alueelliselle ympäristökeskukselle ennen tuettavan toimenpiteen toteuttamisen aloittamista, sillä toimenpiteen työsuunnitelma ja kustannusarvio vahvistettaisiin vasta tukipäätöksessä. Tarkoituksena on, että maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö ohjaisivat ja yhteensovittaisivat alueellisten ympäristökeskusten menettelyjä avustuksista ilmoitettaessa ja hakemuksia käsiteltäessä. Tähän niillä on tarvittava valtuus ympäristöhallinnosta annetun lain (55/1995) nojalla.

Pykälän 3 momentissa lueteltaisiin ne selvitykset, jotka avustushakemukseen tulisi liittää. Hakemukseen tulisi ensinnäkin liittää toimenpiteen suunnitelma, joka sisältää myös kustannusarvion, rahoitussuunnitelman ja toteuttamisaikataulun. Avustushakemuksessa tulisi esittää perusteet sille, että haettava avustus täyttäisi lain 4 §:ssä säädetyt tukemisen yleiset edellytykset. Tämän mukaisesti hakemukseen liitettäisiin myös tarpeelliset selvitykset edellytysten täyttymisen arvioimiseksi. Tällaisia olisivat ainakin selvitykset kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelman huomioon ottamisesta, vesihuoltolaitosten toiminta-alueista toimenpidealueella, toimenpiteen toteuttamiseksi tarvittavista luvista, hakijan toimivallasta kyseisessä asiassa sekä siitä, miten talousveden laadulle ja jätevesien käsittelylle muussa lainsäädännössä asetetut vaatimukset täytetään. Hakemukseen tulisi liittää myös vesihuollosta perittävien maksujen suuruutta ja kohtuullisuutta koskeva selvitys, jos avustuksen hakijana olisi kunta tai vesihuoltolaitos tai, jos yksittäisen kiinteistön omistaja tai haltija hakee avustusta kiinteistön liittämiseksi vesihuoltoverkkoon. Vesihuollon maksuilla tarkoitettaisiin tällöin käyttö-, perus- ja liittymismaksuja.

Alueellisen ympäristökeskuksen tulisi 4 momentin mukaan tarvittaessa pyytää kunnan lausunto toimenpiteestä. Tarvetta lausuntoon ei luonnollisesti olisi silloin, jos hakija-

na olisi kunta tai kuntayhtymä, eikä yleensä myöskään, jos kyse olisi pienistä, esimerkiksi vain yhtä kiinteistöä varten haettavista avustuksista.

10 §. *Vesihuoltoavustuksen maksaminen.* Pykälässä säädettäisiin avustuksen maksamisesta avustuksen saajalle. Pykälässä täsmennettäisiin siten valtionavustuslain 12 §:n yleisiä säännöksiä avustuksen maksamisesta. Avustus voitaisiin yleensä maksaa yhdellä kertaa sen jälkeen, kun työ on hyväksyttävällä tavalla suoritettu ja kustannukset eräänyneet. Jos asianomainen alueellinen ympäristökeskus katsoisi sen tarkoituksenmukaiseksi, avustus voitaisiin myös maksaa työn edistymisen ja kustannusten ajoittumisen mukaan enintään kolmessa erässä. Maksettaessa avustus useassa erässä voitaisiin viimeinen erä, jonka tulee olla vähintään 20 prosenttia myönnetystä määrästä, maksaa vasta sen jälkeen, kun työ on hyväksyttävästi loppuun saatettu.

3 luku. Valtion työt

11 §. *Hyväksyttävät kustannukset toteutettaessa toimenpide valtion työnä.* Toteutettaessa tuettava toimenpide valtion työnä hyväksyttäviin kustannuksiin luettaisiin pykälän mukaan ainoastaan työ- ja materiaalikustannukset sekä säädöksiin tai lupiin perustuvista velvoitteista toimenpiteen toteuttamistaiheiden aikana aiheutuvat kustannukset. Toimenpiteen suunnittelukustannuksia tai työn luovuttamisen jälkeisiä kustannuksia ei pykälän nojalla siten voisi sisällyttää valtion työn kustannuksiin, vaan niistä vastaisi tuensaaja kuten tähänkin saakka.

12 §. *Tuen osuus toimenpiteen kustannuksista toteutettaessa toimenpide valtion työnä.* Pykälän 1 momentti sisältäisi vastaavan säännöksen kuin 8 §:n 1 momentti. Siinä säädettäisiin niistä seikoista, jotka tulisi ottaa huomioon määriteltäessä tuen osuutta 2 momentissa säädettävien enimmäisrajojen puitteissa. Momentissa ei 8 §:n 1 momentista poiketen kuitenkaan viitattaisi toimenpiteestä kiinteistölle aiheutuviin kustannuksiin, jotka otettaisiin huomioon vain myönnettäessä kiinteistön omistajalle tai haltijalle vesihuoltoavustusta.

Valtion työnä toteutettavan toimenpiteen suhteen pääsääntönä olisi 2 momentin mukaan, että tuen osuus voisi olla enintään 50 prosenttia toimenpiteen hyväksyttävistä kustannuksista. Samoin kuin avustuksissa tuen osuus voisi kuitenkin olla suurempi. Erityisesti syystä tuen osuus voisi olla enintään 75 prosenttia toimenpiteen kustannuksista. Tuen enimmäisosuudet laskisivat jonkin verran siitä, mitä niistä valtion vesihuoltotoista annetun valtioneuvoston päätöksen 2 ja 4 §:ssä säädetään.

13 §. *Sopimus valtion työstä.* Toteutettaessa toimenpide valtion työnä tulisi tukipäätöksen lisäksi tehtäväksi myös sopimus valtion työstä valtion ja tuensaajan kesken. Valmistunut valtion työ luovutettaisiin tuensaajalle, joka siten vastaisi työstä myöhemmin aiheutuvista ylläpito- tai muista velvoitteista ja kustannuksista. Pykälän 1 momentissa tarkoitettuna tuensaajana olisi käytännössä vesihuoltolaitos tai kunta, mutta mahdollisesti myös muu vesihuollosta vastaava yhteisö tai yhtymä.

Sopimuksen tekisi 2 momentin mukaan valtion puolesta alueellinen ympäristökeskus, mutta tuen ollessa yli 2 000 000 euroa alueellisen ympäristökeskuksen olisi kuitenkin saatava asianomaiselta ministeriöltä oikeutus sopimuksen tekemiseen.

Sopimuksessa olisi 3 momentin mukaan määriteltävä sopijapuolten tehtävät ja vastuut hankkeen toteuttamisesta ja sen jälkeisistä toimista sekä valmistuneen työn luovutuksen yksityiskohdat ja ne ehdot, joita luovutuksen jälkeen tulee noudattaa.

4 luku. Erinäiset säännökset ja voimaantulo

14 §. *Tietojärjestelmä.* Alueellisten ympäristökeskusten tulisi pykälän mukaan tallentaa avustushakemuksista, tehdyistä tukipäätöksistä ja sopimuksista sekä tuettavien toimenpiteiden toteutumisesta tarvittavat tiedot ympäristöhallinnossa ylläpidettävään tietojärjestelmään. Pykälä vastaisi kumottavaksi ehdotetun yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun asetuksen 5 §:ää, jossa tietojärjestelmän ylläpito on osoitettu

Suomen ympäristökeskuksen tehtäväksi. Tehtävä voidaan ympäristöhallinnosta annetun lain nojalla määrätä myös jonkin alueellisen ympäristökeskuksen hoidettavaksi.

15 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälä sisältäisi valtuuden säätää tarvittaessa tarkemmin valtioneuvoston asetuksella tuettavista toimenpiteistä, tukipäätöksen ehdoista ja valtion työstä tehtävään sopimukseen sisällytettävistä seikoista.

16 §. *Voimaantulo.* Tarkoituksena on, että lakia sovellettaisiin ensimmäisen kerran tuettaessa vesihuoltoa valtion talousarviossa vuodelle 2005 osoitettujen määrärahojen puitteissa. Tämän mukaisesti laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

Vesihuollon tukemisesta ehdotettu laki korvaisi yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain sekä valtion vesihuoltotoimista annetun valtioneuvoston päätöksen. Samalla kumoutuisi yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annettu asetus.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotetun lain täytäntöönpano edellyttää

tarkempien säännösten antamista. Ehdotetun lain 15 §:ssä säädettäisiin valmiudesta antaa valtioneuvoston asetuksella tarvittaessa tarkempia säännöksiä tuettavista toimenpiteistä, tukipäätösten ehdoista ja valtion työstä tehtävään sopimukseen sisällytettävistä seikoista. Mahdollinen asetus valmisteltaisiin vasta lain soveltamisesta saatujen käytännön kokemusten osoittamien tarpeiden mukaan.

3. Voimaantulo

Ehdotetun lain mukainen tuki rahoitetaan valtion talousarvion otettujen määrärahojen puitteissa, joten lain voimaantulo on tarkoituksenmukaista kytkeä varainhoitovuoteen. Talousarvioesityksen valmisteluajataulu huomioon ottaen ehdotettu laki voitaisiin ensimmäistä kertaa ottaa huomioon vuoden 2005 talousarviota valmisteltaessa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että laki tulee voimaan vuoden 2005 alusta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****vesihuollon tukemisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään vesihuollon tukemisesta valtion talousarviossa tätä varten myönnettävillä määrärahoilla. Vesihuoltoavustuksiin sovelletaan lisäksi, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään.

Jollei muualla toisin säädetä, tätä lakia sovelletaan myös tuettaessa vesihuoltotoimenpiteitä Euroopan yhteisön rakennerahastoista tai muista Euroopan yhteisön varoista.

2 §

Tuen muodot

Vesihuoltotoimenpidettä voidaan tukea myöntämällä sitä varten avustusta (*vesihuoltoavustus*) tai toteuttamalla toimenpide valtion työnä.

Toteuttaessa vesihuoltotoimenpide valtion työnä valtio vastaa toimenpiteen toteutuksesta ja osallistuu yhdessä tuensaajan kanssa toimenpiteen kustannuksiin.

3 §

Tuettavat toimenpiteet ja tuensaajat

Vesihuoltotoimenpiteellä tarkoitetaan tässä laissa toimenpidettä, joka palvelee asutuksen tai siihen rinnastuvan elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnan vedenhankintaa eli veden johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvettenä käytettäväksi sekä jäteveden poisjohtamista ja käsittelyä mukaan lukien käsittelyn yhteydessä syntyvän lietteen käsittely ja hyönsikäyttö.

Tukea voidaan myöntää vesihuoltolaissa (119/2001) tarkoitettulle vesihuoltolaitokselle tai muulle vesihuoltoa varten perustetulle yhtiölle tai yhteisölle taikka kuntayhtymälle tai kunnalle vesihuoltotoimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on:

1) alueellisen yhteistyön aikaansaaminen vesihuollossa;

2) vesihuollon turvaaminen erityistilanteissa;

3) vesihuoltolain 1 §:ssä tarkoitettujen vesihuollon aikaansaaminen maaseutuyhdyskunnissa ja haja-asutusalueilla; tai

4) pinta- tai pohjavesien pilaantumisen ehkäiseminen taikka niiden tilan parantaminen.

Vesihuoltoavustusta voidaan lisäksi myöntää rakennetun kiinteistön omistajalle tai haltijalle siten kuin 6 §:ssä säädetään.

4 §

Tukemisen yleiset edellytykset

Vesihuoltotoimenpiteen tukemisen edellytyksenä on, että:

1) sen toteuttamista on taloudellisista, terveydellisistä, ympäristönsuojelullisista tai muista niihin verrattavista syistä pidettävä tarpeellisena;

2) sitä varten on laadittu suunnitelma, jossa on otettu huomioon kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelma ja alueellinen vesihuollon yleissuunnitelma;

3) tuettaessa vedenhankintaa varmistetaan jätevesien käsittelyn riittävyys ja tuettaessa jätevesien poisjohtamista ja käsittelyä myös vedenhankintaan liittyvät näkökohdat otetaan riittävästi huomioon; ja

4) toimenpiteen kustannukset ovat kohtuulliset sillä saavutettaviin hyötyihin verrattuna.

Tuen myöntämisen edellytyksenä on sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, että vesihuollosta perittävillä maksuilla ei kateta niitä kustannuksia, joita varten tukea myönnetään.

Edellytyksenä tuen myöntämiselle on sen lisäksi mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, että avustuksen saajalla tai valtion työn vastaanottajalla on toimenpiteen laajuus ja vaativuus huomioon ottaen edellytykset vastata toimenpiteen toteutuksesta ja toteutuksen jälkeisistä velvoitteista.

5 §

Tukipäätös

Tämän lain mukaisen tuen myöntämisestä päättää asianomainen alueellinen ympäristökeskus maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön sille tätä varten myöntämien määrärahojen rajoissa.

Sen lisäksi mitä valtionavustuslain 11 §:ssä säädetään avustuspäätöksen sisällöstä, on avustuspäätöksessä asetettava tarpeelliset ehdot vesihuoltoavustuksen saajalle toimenpiteen aloittamisesta, toteuttamisesta ja loppuunsaattamisesta.

2 luku

Vesihuoltoavustukset

6 §

Kiinteistön omistajalle tai haltijalle myönnettävä vesihuoltoavustus

Rakennetun kiinteistön omistajalle tai haltijalle vesihuoltoavustusta voidaan myöntää vain, jos 4 §:ssä tukemiselle asetetut yleiset edellytykset täyttyvät ja:

- 1) kiinteistöä käytetään pysyvään asumiseen;
- 2) kiinteistöä käytetään pysyvään asumiseen liittyvään ja siihen vesihuolloltaan rinnastuvaan elinkeinotoimintaan; tai
- 3) kiinteistöllä sijaitsee vesihuolloltaan asumiseen rinnastuva yleinen rakennus.

Vesihuoltoavustusta voidaan myöntää kiinteistön omistajalle tai haltijalle kiinteistön liittämiseksi vesihuoltoverkostoon. Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella sijaitsevan kiinteistön omistajalle tai haltijalle voidaan vesihuoltoavustusta myöntää vain, jos kiinteistön omistajalle tai haltijalle muutoin aiheutuisi poikkeuksellisen suuret kustannukset kiin-

teistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta liittämiskohtaan saakka.

Vesihuoltoavustusta voidaan myöntää myös kiinteistön omistajalle tai haltijalle kiinteistön omaa vedenhankintaa tai jätevesien poisjohtamista ja käsittelyä varten, jos kiinteistön liittämiseksi vesihuoltolaitoksen tai kiinteistöjen yhteiseen verkostoon ei kiinteistön sijainnin vuoksi ole edellytyksiä.

7 §

Hyväksyttävät kustannukset myönnettäessä vesihuoltoavustusta

Sellaisia toimenpiteen kustannuksia, joita varten vesihuoltoavustusta voidaan myöntää, ovat vesihuoltotoimenpiteiden suunnittelusta ja toteuttamisesta sekä niitä palvelevista selvityksistä aiheutuneet kustannukset. Hyväksyttävänä kustannuksina ei kuitenkaan pidetä vesihuoltolaitteistojen ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia.

Sellaisia 1 momentissa tarkoitettuihin vesihuoltotoimenpiteiden toteuttamiseen sisältyviä laitteita ja rakennelmia, joita varten vesihuoltoavustusta voidaan myöntää, ovat vesihuoltolaitoksen verkostot ja muut vesihuoltolaitteistot sekä yksittäisen kiinteistön tai usean kiinteistön yhteisessä toimenpiteessä tarpeelliset vesihuoltolaitteistot lukuun ottamatta rakennuksen sisäpuolisia vesijohtoja ja viemäreitä.

8 §

Vesihuoltoavustuksen osuus toimenpiteen kustannuksista

Määriteltäessä vesihuoltoavustuksen osuutta toimenpiteen hyväksyttävistä kustannuksista on otettava huomioon toimenpiteen yleiset hyödyt terveyden, turvallisuuden ja vesiensuojelun kannalta sekä toimenpiteen vaikutus vesihuollosta perittäviin maksuihin tai kiinteistölle aiheutuviin muihin kustannuksiin.

Vesihuoltoavustuksen osuus voi olla enintään 30 prosenttia toimenpiteen hyväksyttävistä kustannuksista. Vesihuoltoavustuksen

osuus voi erityisestä syystä kuitenkin olla enintään 50 prosenttia hyväksyttävistä kustannuksista.

Vesihuoltoavustuksen ja toimenpiteelle myönnettävän muun valtion tuen yhteismäärä ei saa ylittää 75 prosenttia toimenpiteen hyväksyttävistä kustannuksista.

Euroopan yhteisön rakennerahastoista tai muista yhteisön varoista myönnettävän avustuksen osuus hyväksyttävistä kustannuksista määräytyy sen perusteella, mitä siitä erikseen säädetään.

9 §

Avustushakemus

Vesihuoltoavustusten hakemisesta ilmoittaa asianomainen alueellinen ympäristökeskus.

Avustushakemus on toimitettava alueelliselle ympäristökeskukselle ennen kuin tuettavan toimenpiteen toteuttaminen aloitetaan.

Hakemukseen on liitettävä toimenpidettä varten laadittu suunnitelma kustannusarvioineen, rahoitussuunnitelmineen ja toteuttamisaikatauluineen sekä tarpeelliset selvitykset tuen myöntämisen edellytysten arvioimiseksi.

Alueellisen ympäristökeskuksen on tarvittaessa pyydettävä asianomaisen kunnan lausunto toimenpiteestä.

10 §

Vesihuoltoavustuksen maksaminen

Vesihuoltoavustus voidaan maksaa avustuksen saajalle yhdellä kertaa sen jälkeen, kun työ on hyväksyttävällä tavalla suoritettu ja kustannukset erääntyneet. Jos vesihuoltoavustuksen myöntänyt viranomainen katsoo sen tarkoituksenmukaiseksi, avustus voidaan myös maksaa työn edistymisen ja kustannusten ajoittumisen mukaan enintään kolmessa erässä. Viimeinen erä, jonka tulee olla vähintään 20 prosenttia myönnetystä määrästä, maksetaan sen jälkeen, kun työ on hyväksyttävästi loppuun saatettu siten, että se täyttää sille avustuspäätöksessä asetetut ehdot, ja tilitys on tarkastettu.

3 luku

Valtion työt

11 §

Hyväksyttävät kustannukset toteutettaessa toimenpide valtion työnä

Sellaisia valtion työnä toteutettavan toimenpiteen kustannuksia, joita varten tukea voidaan myöntää, ovat työ- ja materiaalikustannukset sekä säädöksiin tai lupiin perustuvista velvoitteista toimenpiteen toteuttamisvaiheen aikana aiheutuvat kustannukset.

12 §

Tuen osuus toimenpiteen kustannuksista toteutettaessa toimenpide valtion työnä

Määriteltäessä tuen osuutta toimenpiteen hyväksyttävistä kustannuksista on otettava huomioon toimenpiteen yleiset hyödyt terveyden, turvallisuuden ja vesiensuojelun kannalta sekä toimenpiteen vaikutus vesihuollosta perittäviin maksuihin.

Toteutettaessa toimenpide valtion työnä voi tuen osuus olla enintään 50 prosenttia hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista. Tuen osuus voi erityisestä syystä kuitenkin olla enintään 75 prosenttia hyväksyttävistä kustannuksista.

Euroopan yhteisön rakennerahastoista tai muista yhteisön varoista myönnettävän tuen osuus hyväksyttävistä kustannuksista määräytyy sen perusteella, mitä siitä erikseen säädetään.

13 §

Sopimus valtion työstä

Ennen valtion työn aloittamista on valtion ja tuensaajan kesken tehtävä sopimus toimenpiteen toteuttamisesta ja työn luovuttamisesta tuensaajalle.

Sopimuksen tekee valtion puolesta alueellinen ympäristökeskus. Valtion tuen ollessa yli 2 000 000 euroa alueellisen ympäristö-

keskuksen on kuitenkin saatava asianomaiselta ministeriöltä oikeutus sopimuksen tekemiseen.

Sopimuksessa on määriteltävä sopijapuolten tehtävät ja vastuut hankkeen toteuttamisessa, työn luovuttamisessa noudatettava menettely sekä ne ehdot, joita luovutuksen jälkeen tulee noudattaa.

4 luku

Erinäiset säännökset ja voimaantulo

14 §

Tietojärjestelmä

Alueellinen ympäristökeskus tallentaa tarvittavat tiedot avustushakemuksista, tehdyistä tukipäätöksistä ja sopimuksista sekä tuettavien toimenpiteiden toteutumisesta ympäristöhallinnossa ylläpidettävään tietojärjestelmään.

15 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuettavista toimenpiteistä, tukipäätöksen ehdoista ja valtion työstä tehtävään sopimukseen sisällytettävistä seikoista.

16 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

Tällä lailla kumotaan yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta 18 päivänä tammikuuta 1980 annettu laki (56/1980) sekä valtion vesihuoltotöistä 12 päivänä joulukuuta 1985 annettu valtioneuvoston päätös (976/1985) niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Helsingissä 5 päivänä maaliskuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Maa- ja metsätalousministeri *Juha Korkeaoja*